

Český demokratický režim po roce 2012: přechod k poloprezidencialismu?*

MILOŠ BRUNCLÍK, MICHAL KUBÁT**

Fakulta sociálních věd, Univerzita Karlova, Praha

The Czech Democratic Regime after 2012: A Transition to Semi-Presidentialism?

Abstract: Until 2012 the Czech Republic was almost unambiguously classified as a parliamentary regime. However, in 2012, the previous scholarly consensus concerning the classification of the Czech Republic dissolved, and 'post-Duvergerian' scholars now regard the Czech regime as semi-presidential. The article works with the original Duvergerian definition into which it introduces the new concept of semi-presidentialism, which is based on presidential powers. The article applies this new concept to the Czech regime for the period since the first directly elected president, Miloš Zeman, took office. Enjoying a legitimacy advantage, Zeman broke with the constitutional conventions that had hitherto been followed and appointed a cabinet headed by Jiří Rusnok without consulting with the parliamentary parties and in opposition to their original opinion. This attempt to change Czech parliamentary practice nevertheless failed: the Rusnok cabinet lost the vote of confidence in parliament and further attempts by Zeman to shift constitutional practice in favour of the Office of the President and to acquire greater influence over the Executive were unsuccessful. The Czech political regime should therefore still be classified as a parliamentary regime.

Keywords: Czech Republic, democratic regime, semi-presidentialism, president

Sociologický časopis / Czech Sociological Review 2016, Vol. 52, No. 5: 625–646

DOI: <http://dx.doi.org/10.13060/00380288.2016.52.5.274>

Před zavedením všeobecné a přímé volby prezidenta v roce 2012 panovala v české i zahraniční odborné literatuře shoda v tom, že ČR je parlamentním režimem [srov. Brunclík, Kubát 2014]. Již v této době se ale současně vyskytovaly úvahy o tom, do jaké míry se ČR blíží poloprezidentskému režimu, a to kvůli specific-

---

* Tento článek vznikl z podpory standardního grantu Grantové agentury ČR s názvem *Hraje přímá volba roli? Analýza účinků přímé volby prezidenta na fungování politického režimu ČR* a registračním číslem 15-01907S.

** Veškerou korespondenci pošlejte na adresu: PhDr. Miloš Brunclík, PhD., doc. PhDr. Michal Kubát, PhD., Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy, U Kříže 8, 155 00 Praha 5, e-mail: milos.brunclik@fsv.cuni.cz, michal.kubat@fsv.cuni.cz.

kému postavení prezidenta republiky v české ústavnosti, politice a společnosti [srov. Kysela 2006]. Nicméně až v souvislosti se zavedením přímé volby prezidenta republiky do ústavního pořádku v roce 2012 a také v kontextu řady kroků a výroků prvního přímo zvoleného prezidenta se v českém akademickém prostředí zintenzivnily debaty o povaze režimu v ČR. Až na některé výjimky se i nadále většina autorů přiklání k tomu, že ČR zůstává parlamentním režimem [srov. Brunclík 2014; Bureš et al. 2012: 153; Hloušek 2014; Kopeček, Mlejnek 2013; Kubát, Lebeda a kol. 2014; Wintr 2013: 66]. Na druhé straně v anglicky psané odborné literatuře existuje velmi vlivná Elgieho koncepce poloprezidentského režimu, podle níž je ČR po zavedení přímé volby prezidenta jednoznačně poloprezidentským režimem [Elgie 2013]. Vznikl tak rozpor v hodnocení povahy českého režimu z hlediska jeho klasifikace [srov. Brunclík, Kubát 2014], který se stal hlavním podnětem pro napsání tohoto článku.

Cílem našeho článku je představit inovovanou koncepci poloprezidentského režimu, jež je následně použita pro analýzu českého případu po zavedení přímé volby prezidenta. V této souvislosti chceme odpovědět na otázku, zda je současná ČR parlamentním, nebo poloprezidentským režimem. Tato otázka se netýká jen prosté klasifikace českého režimu v rámci těchto politologických koncepcí, ale dotýká se i jeho samotného vymezení, protože v politologické literatuře panuje velká rozmanitost definic poloprezidentského režimu. Autoři, kteří se zabývají poloprezidentskými režimy, pracují s velmi odlišnými katalogy zemí, jež takto označují, a to právě v závislosti na jimi zvolené koncepci poloprezidencialismu. To vše má samozřejmě dopad na hodnocení poloprezidencialismu z hlediska jeho stability a účinnosti, udržení demokracie v něm, charakteru a intenzity konfliktů v rámci výkonné moci apod. [srov. Baylis 1996; Elgie 1999; Schleiter, Morgan-Jones 2010; Tavits 2011 aj.].

Teoretickým východiskem našeho článku je rozbor stávajících koncepcí parlamentního a poloprezidentského režimu. Důraz je ovšem kladen na režim poloprezidentský, a to ve smyslu představení vlastní koncepce poloprezidencialismu. Klíčovou proměnnou této koncepce jsou pro nás prezidentské pravomoci, jež jsou ostatně důležité i pro původní duvergerovské (a pozdější sartoriánské) pojetí poloprezidentského režimu. Proměnná „prezidentské pravomoci“ je ovšem obtížně uchopitelná, proto v naší analýze přikládáme velkou váhu její operacionalizaci. Tato konceptuální analýza je ovšem také doplněna o kapitolu věnovanou způsobu volby prezidenta a jeho významu nejen pro samotnou koncepci poloprezidentského režimu, ale také pro reálné fungování soudobých parlamentních a poloprezidentských demokracií.

Další část článku se zaměřuje na analýzu českého případu. Nejprve jsou zde stručně shrnuty okolnosti zavedení přímé volby prezidenta v ČR, následuje empirická analýza českého případu, a to ve světle naší koncepce poloprezidentského režimu. Cílem této analýzy je zjistit, jestli (a pokud ano, pak v jakém smyslu) se český režim po zavedení přímé volby prezidenta proměnil v režim poloprezidentský, nebo ne. Tato část práce je především rozbohem těch událostí, jež měly bezprostřední vliv na způsob fungování českého politického režimu. Konkrétně

jde o analýzu úsilí nově zvoleného prezidenta Miloše Zemana pozměnit fungování českého režimu po roce 2013, a to především ve prospěch posílení prezidentské role, což mělo mít za následek narušení jeho dosavadní parlamentní povahy. Data k těmto krokům čerpáme z hlavních českých zpravodajských informačních kanálů, které ostatně tyto události pokrývají nejlépe.

V našem textu přinášíme argumenty pro zachování proměnné prezidentské pravomoci v definici poloprezidentského režimu a dále také argumenty ve prospěch hypotézy, že český režim se po zavedení všeobecné a přímé volby prezidenta kvůli některým událostem, jež jsou v tomto textu podrobeny analýze, sice dočasně pozměnil, nicméně ne natolik a ne takovým způsobem, abychom jej mohli označit za poloprezidencialismus.

Konceptualizace parlamentního a poloprezidentského režimu

Pro vymezení parlamentního a poloprezidentského režimu jsou zásadní ústavní a politické vztahy mezi třemi institucemi: parlamentem, vládou a hlavou státu. Pokud jde o parlamentní režimy, jejich definičním rysem je svrchovanost zákonodárné moci, tedy parlamentu. V parlamentních režimech existuje stejně jako v režimech poloprezidentských tzv. exekutivní dualismus [Klokočka 1996: 171], který znamená, že výkonná moc má zpravidla dvě části – hlavu státu a vládu. Ve všech parlamentních režimech platí, že dominantní složkou výkonné moci je vláda, která má nástroje pro provádění výkonné moci a prosazování politiky (ve smyslu *policy*), zatímco hlava státu, jež je často ze své funkce neodpovědná, hraje převážně spíše obřadní, reprezentační a moderační roli, ačkoli může mít některé další důležité pravomoci (např. v procesu formování vlády, rozpouštění parlamentu apod.), které však většinou nejsou jejími výlučnými kompetencemi. Vznik a zánik vlády je závislý na vůli parlamentu, jemuž je vláda odpovědná a který může vládě vyslovit nedůvěru [srov. von Beyme 2000: 10; Strøm, Müller, Bergman 2003: 10–12; Verney 1959].

Na rozdíl od parlamentního či prezidentského režimu je koncepce poloprezidentského režimu obtížněji uchopitelná a ve světové odborné literatuře neexistuje ani obecná shoda v tom, jak k poloprezidencialismu přistoupit. Necháme-li stranou „odmítače“ koncepce, tj. autory, kteří nepovažují poloprezidencialismus za svébytný typ demokratického režimu,¹ pak můžeme rozlišit mezi dvěma hlavními přístupy. Za prvé je to duvergerovský přístup a za druhé je to tzv. „postduvergerovský“ přístup [Elgie 2015: 4].

Duvergerovský přístup je odvozen od jména Maurice Duvergera, který byl prvním teoretikem poloprezidencialismu a autorem dnes již notoricky známé definice, která se skládá ze tří definičních znaků: (1) prezident je volen ve všeobecných volbách, (2) prezident má celkem značné pravomoci a (3) proti prezidentovi stojí premiér a ministři, kteří drží výkonnou moc a setrvávají ve funkcích

¹ Za všechny lze zmínit Siaroff [2003].

tak dlouho, dokud se proti nim nepostaví parlament [Duverger 1980: 166]. Na tuto definici navázala řada autorů, kteří ji různě obměňovali, ale nenarušili její základní vyznění [např. Sartori 2001: 140].²

„Postduvergerovský“ [Elgie 2015: 4] přístup je prosazován především Robertem Elgiem, který sice nepatří k odmítačům konceptu poloprezidencialismu, a tedy uznává jeho platnost a důležitost, nicméně k němu přistupuje zcela odlišně, než jak to udělal Duverger. Elgie původní Duvergerovu definici zjednodušil tím, že z ní odstranil definiční znak „celkem značné pravomoci“ (*quite considerable powers*). Podle něj je totiž tento prvek příliš neurčitý, a tedy nepoužitelný. Elgie definuje poloprezidentský režim jako situaci, kdy „prezident, všeobecně volený na pevně stanovené funkční období, koexistuje s premiérem a vládou, kteří jsou odpovědní parlamentu“ [Elgie 1999: 13; srov. Elgie 2004: 317]. Taková definice je podle Elgieho jasná a velmi dobře aplikovatelná³ a v současnosti je využívána řadou autorů širokých kolektivních komparativních studií či rozsahově menších prací [např. Elgie, Moestrup 2007; Elgie, Moestrup 2008; Elgie, Moestrup, Wu 2011; Schleiter, Morgan-Jones 2009; Schleiter, Morgan-Jones 2010]. Tato definice současně pozměňuje výše uvedené chápání parlamentních režimů, v nichž ovšem způsob volby hlavy státu není rozhodující.

Skutečnost, že „celkem značné pravomoci“ jsou obtížně uchopitelnou proměnnou, je nepopíratelná. Nicméně s vědomím této slabiny Duvergerovy definice se v naší analýze hlásíme k duvergerovské tradici výzkumu poloprezidencialismu a v definici tohoto konceptu zachováváme prvek prezidentských pravomocí (*powers*), jejichž pojetí je rozvedeno a vysvětleno níže. Vede nás k tomu několik důvodů. Za prvé, z metodologického hlediska považujeme za správné vágně operationalizované kritérium prezidentské pravomoci nikoli úplně odmítnout, ale spíše se pokoušet o jeho přesnější vymezení, což je ostatně jedním z účelů naší analýzy.

Za druhé, prezidentská pravomoc je v koncepci demokratického (nejen poloprezidentského) režimu důležitá, protože ovlivňuje způsob, jakým demokratický režim funguje v praxi a umožňuje odlišit různé typy režimů z hlediska jejich funkčnosti. Nejde totiž jenom o základní definici režimu, ale také – či snad možná především – o analýzu jeho funkčnosti či nefunkčnosti [Sartori 2001]. Z tohoto hlediska se kritérium prezidentovy pravomoci jeví jako důležitá proměnná. Navíc, různé kvantifikace prezidentských formálních pravomocí jsou v komparativ-

² Pro přehled vývoje Duvergerovy koncepce a jejích proměn srov. Bahro, Bayerlein, Vesper [1998], Elgie [1999], Kubát [2014: 140–142].

³ Elgie [2004a: 13] chápe pominutí otázky prezidentských pravomocí jako výhodu svého přístupu právě proto, že mu to umožňuje zahrnout do svého výčtu poloprezidentských režimů větší počet případů, a to bez ohledu na prezidentovy pravomoci, tj. jak silné, tak i slabé prezidenty. Na jiném místě Elgie [2004b: 317] obdobně tvrdí, že taková definice umožňuje metodologicky bezproblémový výběr příkladů poloprezidentských zemí. Skutečně, „postduvergerovské“ seznamy poloprezidencialismů jsou značně rozsáhlé (čítají několik desítek položek) [Elgie 2015], zatímco „duvergerovci“ vždy počítali poloprezidencialismy v jednotkách případů [srov. Duverger 1980; Sartori 2001].

ní politologii tradičním analytickým nástrojem, a to nejen v případě poloprezidentských režimů [srov. Shugart, Carey 1992; McGregor 1994; Frye 1997; Metcalf 2000; Elgie, Moestrup 2008].

Za třetí, odstranění tohoto kritéria hrozí rizikem tzv. natahování pojmu (*conceptual stretching*), kdy by se daný pojem mohl stát pojmem s příliš úzkým obsahem (intenzí) a příliš širokým rozsahem (extenzí) [Sartori 1970; 1991], zahrne množství případů bez ohledu na početnost závažných rozdílů mezi nimi a kupříkladu ztíží rozlišení mezi poloprezidentským a parlamentním režimem, jelikož v obou případech nalézáme prezidenta koexistujícího s vládou odpovědnou parlamentu.

Za čtvrté, v komparativní politologii a ústavním právu již delší dobu existuje koncepce racionalizovaného parlamentního režimu [srov. Kysela 2008a; Matthes 2002; Tanchev 1993]. Rozdíl mezi poloprezidencialismem a racionalizovaným parlamentarismem spočívá v tom, že v prvním případě je hlavní či přinejmenším důležitou součástí výkonné moci prezident, zatímco v případě druhém je to premiér, zatímco prezidentova role je zde více méně formální.⁴

Za páté, pro zachování prezidentských pravomocí v definici poloprezidencialismu hovoří i sémantický argument [Sartori 1975; 1984]. Poloprezidentský režim je „prezidentský“ proto, že v něm prezident má nějaké pravomoci, a ne jen proto, že se v něm pouze vyskytuje (pak by opět nebylo možné rozlišit mezi parlamentním a poloprezidentským režimem). Současně je však „polo“, což znamená, že prezident se o své pravomoci dělí s dalším aktérem výkonné moci (jen tak lze rozlišit mezi poloprezidentským a prezidentským režimem). Z výše uvedených důvodů je tedy vhodné proměnnou „prezidentovy pravomoci“ v definici poloprezidencialismu ponechat.

Pokud vyjdeme z takového vymezení důležitosti proměnné „celkem značné prezidentovy pravomoci“, pak lze uvažovat o následující pracovní definici poloprezidentského režimu:

- 1) prezident je volen ve všeobecných volbách;
- 2) výkonná moc je dvouhlavá, přičemž obě její složky mohou reálně vládnout, tj. prezident kromě toho, že je hlavou státu, je rovněž držitelem výkonných pravomocí, o které se však musí dělit s premiérem, resp. vládou, a to v závislosti na politických podmínkách;
- 3) premiér (a s ním vláda) se odvozuje současně od prezidenta i parlamentu, odpovědný je však pouze parlamentu a může tedy fungovat jen s jeho souhlasem či alespoň tolerancí;
- 4) prezident je nezávislý na parlamentu a není mu odpovědný, může však parlament z vlastní vůle rozpustit.

⁴ Pro úplnost dodejme, že někteří autoři chápou pojem „racionalizovaný parlamentarismus“ odlišně: jako režim, v němž je nad zákonodárnou moc nadřazena moc výkonná, v níž ovšem převládá prezident. Jako příklad pak uvádějí pátou francouzskou republiku [Klokočka 1996; Pasquino 2005], která ovšem jinak bývá označována za prototyp poloprezidencialismu [Duverger 1980].

Tato pracovní definice je východiskem pro další analýzu. Je jednoznačně duvergerovská. Její jádro spočívá v důrazu na prezidentovo postavení v režimu.⁵ Pro její upřesnění je však nutné operacionalizovat některé proměnné, zejména otázku „prezidentových pravomocí“. Ty by měly splňovat několik náležitostí. Za prvé, jsou to pravomoci demokratické. Prezident působí v demokratickém režimu a neporušuje demokratická pravidla hry (zejména ústavu a také ústavní konvence), není žádným diktátorem.⁶ Za druhé, prezidentovy pravomoci jsou přímé. Znamená to, že nejsou podmíněny dalšími okolnostmi, jako je třeba souhlas nějakého dalšího ústavního aktéra.⁷ Za třetí, prezidentovy pravomoci jsou pozitivní. Spočívají v otevřeném uplatňování výkonných pravomocí, především na základě politického programu. Není to pokoutné vyvíjení nátlaku na jiné, nečinnost (např. neodůvodněné nekonečné odkládání rozhodnutí v situaci, kdy ústava nestanoví lhůty) nebo mocenská svévole, hledání skulinek nebo využívání mezer v pravidlech hry (natahování ústavy), či snad dokonce jejich nerespektování. Za čtvrté, prezidentovy pravomoci jsou politické. Znamená to, že se jedná o výkonné pravomoci, které mají reálný dopad na fungování politického režimu a nejsou pouze obřadního charakteru, byť s kulturním významem (např. udělení státního vyznamenání).⁸

Po operacionalizaci klíčové proměnné celé definice poloprezidentského režimu je nutné přistoupit ke zpřesňujícímu vysvětlení především těch jejích jed-

---

⁵ Tato definice částečně vychází z obdobných úvah prezentovaných dříve [viz Kubát 2014].

⁶ Rozdělení režimů na parlamentní, poloprezidentský a prezidentský má smysl pouze v demokraciích, které respektují princip dělby moci, protože na tomto principu je celá tato typologie založena. Pokud princip dělby moci dodržován není, pak je příslušný režim jen fasádou demokracie, a tedy fasádou toho kterého typu režimu [Kubát 2003a: 45–49]. Například Klaus von Beyme upozornil, že bývalé komunistické systémy byly „na papíře“ parlamentními režimy, ale takové konstatování nám o jejich fungování řekne jen velmi málo, protože klíčovým rysem těchto režimů byla vláda jedné osoby či úzké skupiny členů vedení komunistické strany [von Beyme 2000: 12]. Přesně takto fungovalo Československo v letech 1948–1960, kdy ústava formálně respektovala princip dělby moci, v praxi však nebyl uskutečňován (jednotlivost státní moci zavedla až ústava z roku 1960) [Šimíček, Kyse-la 2009]. Někteří autoři proto např. pro formálně poloprezidentské či prezidentské režimy (např. Uzbekistán, Kazachstán či Rusko), kde jsou ovšem zásadním způsobem porušovány principy demokracie a dělby moci, používají pojem „superprezidentský režim“ [např. Holmes 1993; blíže Fish 2001].

⁷ Z těchto důvodů dnes mezi poloprezidentské režimy nepatří Finsko, kde byly ústavní kompetence, jimiž prezident disponoval podle ústavy z roku 1919 a jež i reálně využíval v praxi, od konce osmdesátých let postupně omezovány a navázány na souhlas vlády, což ostatně potvrdila i nová finská ústava, jež vešla v platnost v roce 2000 [srov. Paloheimo 2007].

⁸ Obdobně, byť ne stejně definoval „prezidentovy pravomoci“ Vít Hloušek. Podle něj má prezident v poloprezidencialismu „reálný vliv na složení vlády a její agendu (...): (1) formální pravomoc jmenovat a odvolat vládu, (2) formální a neformální vliv na proces sestavování vlády (přímý nebo nepřímý prostřednictvím konzultací s designovaným premiérem) a (3) formální a neformální vliv na agendu vlády“ [Hloušek 2014: 101–102].

notlivých definičních znaků, které s prezidentovými pravomocemi souvisejí. Definice říká, že jak prezident, tak i vláda v čele s premiérem disponují výkonnými pravomocemi a oba se tak mohou podílet na vládnutí, přičemž prezident tak může činit na základě výše vymezeného pojetí prezidentových pravomocí. Politické podmínky však mohou mocenské vztahy mezi prezidentem a premiérem (vládou) posouvat různými směry – jak k reálnému politickému posílení pozice prezidenta (vůči postavení, jež vyplývá výhradně z ústavního textu) v rámci politického režimu, tak i k jeho politickému oslabení. Pokud jde o první případ, můžeme zmínit Francii, kde prezident de Gaulle pro sebe a pro své následovníky vydobyl poněkud silnější pozici, než jak ji určovala ústava z roku 1958 [srov. Duverger 1980], a kde se do roku 2002 politické postavení prezidenta a premiéra přelévalo v závislosti na tom, zda vznikla kohabitace (dohromady jen cca devět let z celkové doby trvání páté republiky), či nikoli. Druhým specifickým příkladem je situace, kdy prezident svých pravomocí v praxi z různých důvodů dlouhodobě nevyužívá (např. Island, Rakousko). Tyto režimy jsou tedy formálně poloprezidentské, ale v praxi se chovají jako parlamentní. Reálně poloprezidentskými režimy by se tyto případy staly v okamžiku, kdy by prezidenti začali svých pravomocí využívat a jejich význam v rámci exekutivy by se stal přinejmenším srovnatelným s významem premiérů. V těchto zemích se ovšem etablovaly ústavní zvyklosti, jež brání tomu, aby se hlavy států staly (spolu)vládnoucími prezidenty. Může ovšem nastat i opačná situace. Prezident nedisponuje výkonnými pravomocemi (jak jsme je představili výše), ty má vláda v čele s premiérem, ale reálně vykonává politickou moc prostřednictvím jiného aktéra (např. politicky – ne ústavně – jemu podřízené vlády nebo s ním spřízněné politické strany mající většinu v parlamentu nebo jsoucí součástí vládní koalice). Taková situace ovšem nenaplnuje podstatu poloprezidentského režimu, protože prezidentovo „vládnutí“ není založeno na uplatňování jeho pravomocí, které nemá, ale spíše je znakem jejich usurpace. Nejedná se tedy o poloprezidentský režim, ale o deformaci režimu parlamentního.

Dále je v definici uvedeno, že v poloprezidentském režimu existuje duální exekutiva. Jednu její složku tvoří vláda, která je do funkce jmenována prezidentem, ale která je současně odpovědná parlamentu, jenž ji může vyslovením nedůvěry kdykoli odvolat. Konečně, definice tvrdí, že prezident je volen na pevně stanovené funkční období a může být odvolán nikoli z politických důvodů, ale pouze na základě ústavní odpovědnosti, tj. např. za hrubé porušení ústavy a zákonů, velezradu apod. Prezident však disponuje pravomocí parlament rozpustit. Tato pravomoc není pouhou formální kompetencí, již prezident využívá až na základě kroků jiných ústavních aktérů, ale jedná se o přímou pravomoc prezidenta, který hraje v otázce rozpuštění parlamentu klíčovou roli.⁹

⁹ K různým typům rozpouštěcího práva v moderních demokraciích viz Brunclík [2013].

Význam všeobecné volby prezidenta v teorii a praxi demokratických režimů

Přestože výše uvedená definice není přednostně založena na způsobu volby prezidenta, teorie demokratických režimů připisují jeho všeobecné volbě velikou důležitost. Ostatně, naprostá většina koncepcí poloprezidentského režimu, včetně té naší, počítá se všeobecnou (nikoli však nutně přímou) volbou prezidenta jako definičním rysem.¹⁰ Je proto vhodné se u této otázky krátce zastavit, a to samozřejmě také v souvislosti s českým případem, který je na všeobecné a přímé volbě prezidenta takřkajíc postaven.

Obecně platí, že všeobecná volba hlavy státu potenciálně posiluje její postavení a zejména legitimitu [Lijphart 1999: 141; k diskusi též Baylis 1996; Tavits 2011]. Podle Lijpharta „všeobecná volba může poskytnout hlavě státu demokraticky legitimované ospravedlnění pro to, aby zasahovala do vlády, či aby dokonce převzala její vedení, čímž může dojít ke změně podstaty parlamentního režimu“ [Lijphart 1999: 141]. Tento Lijphartův argument velice přesně vystihuje situaci, která nastala v ČR v roce 2013.

Oproti klasickému parlamentarismu třetí republiky ve Francii či (dnes již také klasickému) racionalizovanému parlamentarismu v SRN, jež se vyznačují jednotným řetězcem delegování moci,¹¹ všeobecná volba tento řetězec přetíná, neboť vedle parlamentu, který je v klasickém parlamentarismu jediným orgánem odvozujícím svou legitimitu přímo od lidu, se z tohoto modelu vyčleňuje prezident, který svou legitimitu odvozuje stejně jako parlament přímo od voličů a může se chtít stát alternativním mocenským centrem.

Na druhou stranu všeobecná volba prezidenta, a tedy jeho vyšší legitimita, nemusí nutně souviset s velkými prezidentskými pravomocemi. I v případě ústavně silného a všeobecně voleného prezidenta nelze dovozovat, že tento prezident bude představovat mocenské centrum v politice daného státu. Jinými slovy, ačkoli všeobecná volba hlavy státu potenciálně posiluje, nelze mechanicky ze všeobecné volby odvozovat ústavně kompetenčně silného prezidenta a již vůbec ne politicky silného prezidenta [srov. Antoš 2012; Hloušek et al. 2013; Tavits 2011: 12–15]. V Evropě lze zmínit Irsko [Gallagher 1999], Rakousko [Müller 1999], Island [Kristinsson 1999] či Finsko před ústavními novelami na začátku

---

¹⁰ V České republice byla zavedena volba všeobecná a přímá, kdy je prezident volen přímo voliči. V definicích a koncepcích demokratických režimů je však zpravidla používán výraz všeobecná (*popular, general*) volba, který má širší význam: prezident není volen parlamentem, ale lidem, a to buď přímo, nebo prostřednictvím zvláštního – voliči přímo zvoleného – kolegia volitelů. Kupříkladu prezident USA je volen ve všeobecných, ne však přímých volbách; stejně tak byl volen do roku 1982 finský prezident [Rose 2000]. V našem textu proto rozlišujeme mezi všeobecnou volbou v případě koncepčních úvah a všeobecnou a přímou volbou v případě analýzy českých realit.

¹¹ Voliči delegují svou moc ve volbách parlamentu, ze kterého vychází vláda a prezident. Vládě podléhá státní správa. Tomuto řetězci delegování moci odpovídají mechanismy odpovědnosti, jež působí opačným směrem [blíže k tématu Strøm, Müller, Bergman 2003].

devadesátých let, resp. před přijetím nové ústavy v roce 1999 [Paloheimo 2007]. Jsou příklady zemí, kde je prezident formálně kompetenčně velice silný, resp. je vybaven významnými ústavními pravomocemi, nicméně v praxi těchto pravomocí nevyužívá, jeho jednání je velice zdrženlivé a veřejnost od něj rozhodně neočekává, že by měl být aktivním hráčem výkonné moci. Podobné závěry platí i v případě všeobecně a přímo volených, ale kompetenčně slabých prezidentů např. ve Slovinsku [srov. Krašovec, Lajh 2013] či Slovensku [Spáč 2013].

Důvody, jež vedou k prosazení všeobecné volby, jsou velice rozmanité a často vůbec nesouvisejí s úvahou o vztahu mezi takovou volbou a silnou prezidentskou autoritou v rámci ústavního systému tak, jak tomu bylo ve Francii [srov. Perottino 2008]. Dokonce lze říci, že celá řada evropských zemí, které zavedly všeobecné a přímé prezidentské volby, neočekávala, že takto volený prezident bude nositelem autority výkonné moci [srov. Elgie 1999]. Dobrým příkladem je střední a východní Evropa po roce 1989. Všeobecná a přímá volba prezidenta zde byla obecně vnímána jako reakce na předchozí éru nesvobody, útlaku a neexistence (ve většině případů) individuální hlavy státu a všeobecně a přímo volený prezident měl reprezentovat „obecný demokratizační duch doby“ [Mlejnek 2011: 15], případně se stal protiváhou fragmentovaného a neakceschopného parlamentu s nově vznikajícími a nestabilními stranami [srov. Sakwa 2002], čímž se ovšem vytváří souvislost mezi přímou volbou a mocenským postavením prezidenta. Důvody zavedení přímých a všeobecných prezidentských voleb byly začasté zcela konkrétní. Jednalo se například o pozůstatek určitého způsobu přechodu k demokracii (Polsko a Slovinsko v letech 1989–1990), pozůstatek dřívějšího režimu se silným prezidentem (Chorvatsko v devadesátých letech 20. století), reakci na konkrétní politickou situaci (Slovensko v roce 1998 [Kopeček 2008], Makedonie v roce 1991 [Frison-Roche 2008]) apod.

Na druhé straně platí, že prezident se při absenci ústavních tradic či konvencí, nestabilním stranickém systému, slabosti v parlamentu zastoupených politických stran, včetně nízkého počtu členů, nestability stranického programu, nízké disciplinovanosti a zkušenosti s parlamentní a vládní činností, může v řadě těchto zemí stát poslední stabilní institucí, k níž se upínají naděje veřejnosti a od které se očekává rozhodování a role někoho, kdo bude protiváhou nepopulárních parlamentních stran či vládních politiků, jež jsou mnohdy spojováni s neschopností či korupcí [srov. Hloušek et al. 2013]. Původně kompetenčně slabý prezident, od něhož se neočekávalo, že by výrazně zasahoval do výkonné moci, tak může být vlivem výše zmíněných okolností vtažen do centra dění v daném politickém režimu.

Jak již bylo naznačeno výše, „síla“ všeobecně voleného prezidenta se samozřejmě neodvozuje jen z jeho ústavních pravomocí, historické tradice, konkrétní osobnosti nositele prezidentského úřadu a jejích ambicí, očekávání veřejnosti či sounáležitosti prezidenta s parlamentními stranami [k diskusi blíže Duverger 1980], ale současně i z jeho aktuální popularity, kterou její nositel může přetavit v politickou moc nebo přinejmenším ve větší politický vliv. Analyzovat chování

všeobecně voleného prezidenta je proto nutné mj. i v kontextu načasování této volby ve vztahu k soupeřícím složkám ústavního systému: vládě a parlamentu. Ve výhodě je ten orgán, který byl zvolen později, protože jeho legitimita je „čerstvější“. Oleh Protsyk v této souvislosti hovoří o „legitimační výhodě“ [Protsyk 2005: 735–739; srov. Schleiter, Morgan-Jones 2010: 1424–1426; Shugart, Carey 1992: 242]. Má-li se všeobecně volený prezident pokoušet o zvýšení své moci či alespoň vlivu v rámci politického režimu a postavit se parlamentním stranám či vládě, je vhodné, aby tak činil krátce po svém zvolení.

Z výše uvedeného je patrné, že zobecnit dopady všeobecné volby hlavy státu na chod daného politického režimu je velice obtížné právě s ohledem na to, že způsob volby hlavy státu je jen jedním (a možná ani ne tím nejdůležitějším) z mnoha relevantních faktorů nastíněných výše, a tedy také definičních znaků poloprezidentského režimu.

Všeobecná a přímá volba českého prezidenta

Všeobecná a přímá volba českého prezidenta je tématem, o kterém již bylo mnoho napsáno a ještě více řečeno. Čeští politici diskutovali o možnosti zavedení takových voleb prakticky nepřetržitě od roku 1989 do roku 2012. Odborné diskuse byly zpočátku méně četné, počátek intenzivnější debaty v odborných kruzích lze zpozorovat okolo roku 2000.¹² Jak tato diskuse probíhala a proč vlastně byla všeobecná a přímá prezidentská volba u nás zavedena, resp. čeho chtěli zastánci této reformy dosáhnout?

V české debatě o způsobu volby prezidenta zaznívala řada konkrétních argumentů ve prospěch i v neprospěch zavedení všeobecných a přímých prezidentských voleb.¹³ Při bližším pohledu na tuto diskusi můžeme vidět několik jejích zajímavých vlastností. Za prvé, tato diskuse probíhala na třech do jisté míry oddělených úrovních: politické, publicistické a odborné [Hloušek 2008: 269–279; Kubát 2013a: 91]. Za druhé, existoval propastný názorový rozdíl zejména mezi politiky a některými publicisty¹⁴ na jedné straně a odborníky z oblasti politologie a ústavního práva na straně druhé. Zatímco politická obec byla veřejně vesměs pro zavedení všeobecné a přímé prezidentské volby, obec odborná byla v drtivé většině proti, a to začasté velmi ostře [Antoš 2012: 27; Kubát 2013b: 95–96]. Za třetí, argumenty zastánců a protivníků všeobecných a přímých voleb se během

---

¹² Historie jak politické, tak i odborné diskuse je v české literatuře relativně podrobně zpracována [srov. Hloušek 2008: 269–277; Charvát, Just a kol. 2014; Kudrna 2012: 13–24].

¹³ Tyto argumenty není třeba dopodrobna vypravovat. Českému čtenáři jsou dostatečně známé a byly vícekrát popsány [Dvořáková, Kunc 2001: 39–40; Hloušek 2008: 269–279; Charvát, Just a kol. 2014: 54–71; Kubát 2003b: 308–312; Kysela 2008b: 46–59; Musilová, Šedo 2013: 11–13].

¹⁴ Patrně nejviditelnějším dlouhodobým zastáncem zavedení všeobecných a přímých prezidentských voleb v ČR byl vlivný publicista Jiří Pehe [2000, 2012].

let v podstatě neměnila a diskuse tak byla značně stereotypní. Za čtvrté, zatímco politologové a ústavní právníci své (varovné) názory prokládali konkrétními empiricko-analyticky ověřenými a průkaznými argumenty, političtí zastánci všeobecné a přímé volby prezidenta fakta začasť ignorovali, používali značně mlhavé argumenty normativní povahy týkající se kvality demokracie a také se zaštiťovali veřejným míněním a poněkud nesprávně chápaným pojmem „přímá“ demokracie.

U tohoto bodu stojí za to se na chvíli zastavit, protože do jisté míry objasňuje, proč vlastně u nás byly všeobecné a přímé prezidentské volby zavedeny a jak to (ne)souvisí s českým „poloprezidencialismem“. Zhruba od období let 2000–2002 začala být všeobecná a přímá volba prezidenta „veřejností“ představována jako záležitost, která je „normální“ a „přirozená“. Postupně tak vznikl a všeobecně se rozšířil dojem, že všeobecná a přímá volba prezidenta je přirozenou a v mezinárodním srovnání obvyklou součástí *kvalitní* a *demokratické* politiky. „Veřejnost“ si tento postoj většinově osvojila a zavedení všeobecné a přímé volby prezidenta si dlouhodobě přála, což je doložitelné empirickými daty z průzkumů veřejného mínění [Charvát 2013: 154]. Tato otázka se sice nacházela na chvostu priorit, tj. věcí, které „veřejnost“ trápí a měly by být řešeny, jestliže je ale „veřejností“ všeobecná a přímá volba prezidenta dlouhodobě představována jako *dobrá*, pak lze bezpochyby očekávat, že si lidé tuto myšlenku osvojí a sami si budou chtít volit „svého“ prezidenta [Charvát 2013: 153–155; Kubát 2003b: 312].

Zastáncům všeobecných a přímých prezidentských voleb se tak do jisté míry obratně podařilo přenést zodpovědnost za tuto systémovou změnu na „veřejnost“, která začala být chápána jako hlavní žadatel reformy. Masy zde tedy hrály aktivní roli, ovšem v jakém smyslu? Britský politolog Alan Renwick ve svém výzkumu volebních reforem rozlišil mezi aktivní masovou hybnou silou (*active mass impetus*) a pasivní masovou hybnou silou (*passive mass impetus*). V prvním případě zmobilizované masy přinutí politiky provést volební reformu, a to proti jejich vůli. V případě druhém politici vycházejí vstříc požadavkům veřejného mínění prostřednictvím navržení reformy, a to s cílem získat si jejich přízeň [Renwick 2011: 458]. Politolog Jakub Charvát se ve svém rozboru procesu zavedení všeobecné a přímé volby českého prezidenta přiklonil ke druhé variantě [Charvát 2013: 156]. Situace však není tak jednoznačná, jak by se na první pohled zdálo, a poněkud připomíná hledání toho, co bylo dříve – slepice, nebo vejce? Na jednu stranu byly všeobecné a přímé prezidentské volby politickou třídou nabídnuty „veřejností“, ta nabídku přijala, protože politická reprezentace jen vyhověla jejímu přání. Na straně druhé ale řada politiků s takovým řešením nesouhlasila, ale proti svému přesvědčení kapitulovala před „lidem“, tj. podlehla tlaku „veřejností“.¹⁵

¹⁵ Skepse a odevzdanost vůči zavedení všeobecné a přímé volby prezidenta byla mezi českými politiky překvapivě silná. Zůstávala však většinou veřejně nevyřčena. Jednalo se o názory vyjadřované soukromě nebo nanejvýš na pro veřejnost obtížně přístupných konferencích či seminářích [srov. např. Senát 2011].

V souvislosti s naším tématem je pak především nutné zmínit, že ve veřejných politických diskusích o způsobu volby prezidenta nepatřila k důležitým tématům otázka prezidentových pravomocí *po* zavedení jeho všeobecné a přímé volby. Pokud se objevila, pak se příslušní političtí aktéři vyslovovali spíše proti jejich rozšiřování, či dokonce pro jejich omezení. Rozpor mezi prezidentovou silnou legitimitou danou všeobecnými a přímými volbami a jeho relativně slabými ústavními pravomocemi nebyl v politických a „veřejných“ kruzích vnímán jako velký problém, resp. otázka, o které by se mělo podrobně mluvit (spíše se hojně diskutovalo o volebním systému).¹⁶ V každém případě je z hlediska našeho tématu důležité, že všeobecná a přímá volba prezidenta nebyla zavedena proto, aby byl vytvořen „vládnoucí“ prezident nebo že by někdo chtěl zavést v Česku *poloprezidentský* režim. Ostatně, tento pojem se v ústech zastánců všeobecné a přímé prezidentské volby vůbec nevyskytl.

„Vládnoucí“ prezident?

Výše řečené však neznamená, že se česká situace po zavedení přímých a všeobecných voleb prezidenta a po zvolení Miloše Zemana prezidentem republiky v roce 2013 nezměnila. Prezident Zeman se o změnu prezidentovy role směrem k jejímu posílení pokoušel, a to v podstatě hned po svém zvolení. Patrně ukázkovým a bezprecedentním pokusem o vytvoření „vládnoucího“ prezidenta bylo prosazení Rusnokovy vlády. Tento pokus byl natolik závažný, že je vhodné věnovat mu zvláštní pozornost.

Vláda Jiřího Rusnoka byla jmenována v červenci 2013 po demisi vlády Petra Nečase v červnu téhož roku. Tehdy propukl zásadní spor mezi prezidentem republiky a Poslaneckou sněmovnou. Dosavadní strany vládní koalice ODS, TOP 09 a LIDEM se veřejně zavázaly (prostřednictvím podpisů 101 poslanců) pokračovat ve společném vládnutí. Premiérkou se měla stát Miroslava Němcová (ODS). Opoziční strany ČSSD, KSČM a VV se naopak přikláněly k předčasným volbám. Parlamentní strany však přes tato rozdílná stanoviska spojoval názor, že řešení krize by mělo vzejít z rozhodnutí Poslanecké sněmovny, a ne prezidenta. Nicméně zcela jinou představu o řešení vládní krize měl prezident Zeman, který hodlal jmenovat úřednickou vládu.

V jádru tohoto sporu tedy stálo to, zda vláda bude pocházet přednostně od prezidenta, nebo z parlamentní většiny. V tomto okamžiku lze demonstrovat význam všeobecné a přímé volby prezidenta v konstrukci českého ústavního systému. Ocitly se totiž proti sobě dva občany legitimované orgány: Poslanecká sněmovna a prezident. V příznivější situaci byl prezident díky své legitimační výhodě, neboť se těšil „čerstvějšímu“ mandátu z lednové volby, zatímco Poslanecká sněmovna byla zvolena v roce 2010. Navíc důvěra ve vládu byla v té době

---

¹⁶ O této otázce se ovšem intenzivně diskutovalo v kruzích odborných [např. viz Antoš 2012, Gerloch 2008].

dlouhodobě velice nízká a pohybovala se (v červnu 2013) kolem 18 %, oproti tomu prezidentovi důvěřovalo okolo 50 % respondentů [Kunštát 2013a]. Prezident se snažil nízkou popularitu vlády a také Poslanecké sněmovny v očích veřejnosti využít ve svůj prospěch. Opakovaně se dovolával své voličské podpory z lednové prezidentské volby a také svých slibů z prezidentské volební kampaně. O možném řešení vládní krize prohlásil: „... moje rozhodnutí bude takové, které nezklame oboje voliče v prezidentských volbách. To byly téměř tři miliony lidí, více než dostala jakákoli politická strana.“ [Zeman 2013a]¹⁷ Odmítl tak požadavek ODS, TOP 09 a LIDEM jmenovat jejich vládu v čele s M. Němcovou. Podle Zemana by pouhá změna na postu premiéra byla jen pokračováním „Nečasovy vlády bez Nečase“: „Jsem přesvědčen, že většina veřejnosti by si to nepřála“ [Česká televize 2013; srov. Týden 2013].

Zeman se proto nakonec rozhodl jmenovat úřednickou vládu bez konzultací s parlamentními stranami. Svůj krok obhajoval slovy: „Prezident má právo jmenovat premiérem kohokoli a ústava ho rozhodně nezavazuje k tomu, aby pro tohoto premiéra a jeho vládu měl předem zajištěnou sněmovní většinu.“ [Týden 2013] Toto prohlášení vzbudilo velkou nevoli u stran dosavadní vládní koalice [Deník.cz 2013a] a také u části odborné veřejnosti.¹⁸ Prezidentův kancléř Vratislav Mynář na tuto kritiku reagoval slovy: „Patrně nikdo z nich (představitelé předchozí vlády – pozn. autorů) si neuvědomuje, že máme rok 2013 a vůle lidu je zcela odlišná od roku 2010. Vycházím z průzkumů popularity vlády a Poslanecké sněmovny, kdy se dá oblíbenost počítat v jednotkách procent. Aby tato koalice znovu požadovala mandát, je proto docela troufalé.“ [Novinky 2013a]¹⁹

Prezident Zeman se v souladu s takovými postoji vcelku logicky rozhodl vzdorovat nejen parlamentní většině, jejíž jednota navíc vykazovala zjevné trhliny, ale také celé Poslanecké sněmovně, neboť žádná z parlamentních stran nepodpořila krok, který Miloš Zeman záhy učinil: bez konzultace s představiteli parlamentních stran jmenoval premiérem Jiřího Rusnoka, a to i přesto, že nově vznikající vládě reálně hrozilo, že nezíská v Poslanecké sněmovně důvěru. M. Zeman se nicméně v Poslanecké sněmovně pokoušel vyjednat nové vládě podporu. Při jednání s předsedy poslaneckých klubů ODS a TOP 09 vytvářel na parlamentní strany nátlak mj. tím, že řekl, že v případě neúspěchu Rusnokovy vlády tyto strany „nedostanou druhý pokus“ k sestavení vlády, pokud prezidentovi ne-

¹⁷ Takovou situaci předvídal M. Antoš již v roce 2012. Tvrdil, že volba prezidenta republiky na rozdíl od voleb do Poslanecké sněmovny probíhá v jediném celostátním volebním obvodu. Prezident se tak „bude moci opřít o řádově vyšší počet hlasů, než který získal jakýkoliv jiný ústavní činitel v kterýchkoliv jiných volbách v ČR (včetně např. předsedy vlády v jeho volebním kraji), což jeho legitimitu dokonce dál posílí“ [Antoš 2012: 31].

¹⁸ Kriticky se k Zemanovu kroku vyjádřil např. Jan Kysela: „Z hlediska zvyklostí je to exces, z hlediska fungování ústavního systému v zásadě taky, takže už v téhle chvíli je to něco, co by se mohlo označit jako jednání na hraně.“ [IHNED 2013]

¹⁹ Tím, že se prezident postavil nepopulární parlamentní většině, si navíc tehdy u veřejnosti podle sociologických průzkumů pravděpodobně nijak nepohoršil [Kunštát 2013a].

předloží 101 notářsky ověřených podpisů poslanců, kteří se zavážou podporovat případnou pravicovou vládu [Týden 2013; srov. Hloušek 2014: 110].²⁰

Vláda Jiřího Rusnoka, ve které zasedli politici blízcí M. Zemanovi a SPOZ, nakonec důvěru Poslanecké sněmovny nezískala, přestože ji některé strany podpořily (ČSSD, KSČM, VV a tři nezařazení poslanci). Proti vládě hlasovalo 100 poslanců, což ovšem znamenalo, že podpisy garantovaná většina stran bývalé koalice není jednotná. Tato skutečnost nakonec vedla k tomu, že se Poslanecká sněmovna podle čl. 35 Ústavy ČR usnesla na svém rozpuštění. Rusnokova vláda podala demisi a prezident ji pověřil prozatímním vykonáváním funkce do jmenování vlády nové [IHNEP 2013].

Příběh Rusnokovy vlády ukazuje, že prezidentův pokus o „vládnutí“ byl možný nanejvýš prostřednictvím hledání skulinek v pravidlech parlamentní, a nikoli poloprezidentské hry. V žádném případě nešlo o využití prostředků, které by český parlamentní režim prezidentovi otevřeně a nezpochybnitelně nabízel. Jakkoli český ústavní systém disponuje některými ústavními zvyklostmi či modely jednání pro určité situace, tyto zvyklosti nejsou natolik ukotvené, aby donutily daného aktéra podle nich jednat. Prezidentu Zemanovi se tak v červnu 2013 otevřelo několik možností, jak řešit vládní krizi. Tyto alternativy se liší v tom, do jaké míry prezident respektuje postoj Poslanecké sněmovny. Podle prvního scénáře by prezident jmenoval opět vládu trojkoalice v čele s Miroslavou Němcovou, jež stále ještě disponovala parlamentní většinou. To ovšem prezident i s ohledem na své sliby v prezidentské předvolební kampani odmítal. Podle druhého scénáře by prezident opět respektoval názor Poslanecké sněmovny, ale vzhledem k pádu pravicové vlády by přenechal další pokus nejsilnější parlamentní straně ČSSD.²¹ Jiná možnost odrážející klíčový rys parlamentního režimu (tj. vláda vychází z Poslanecké sněmovny) by spočívala v podobě hledání dalšího typu vlády (např. na širším koaličním půdorysu) na základě konzultací s parlamentními stranami tak, aby nová vláda získala důvěru poslanců.

Prezident Zeman ovšem podle žádného z výše uvedených scénářů nepostupoval, neboť „prezidentsky“ jmenoval „svoji vládu“ a prosazoval takový postup, se kterým původně nesouhlasila žádná z parlamentních stran. Ačkoli lze těžko empiricky prokázat loajalitu Rusnokovy vlády vůči prezidentu Zemanovi, je zřejmé, že mezi vládou a prezidentem se nevyskytovaly podstatné rozpory a jejich vztah byl blízký. Prezident Zeman v řadě případů vládu za její počínání chválil [např. Zeman 2013b] a loajalitu premiéra Rusnoka ocenil tím, že jej s koncem jeho premiéřské funkce jmenoval členem bankovní rady ČNB. Prezident sice popíral, že ovlivňoval složení vlády [Novinky 2013b], na druhé straně se ve vládě objevila řada prezidentových přátel.²²

---

²⁰ Tento požadavek ovšem nebyl ojedinělý. V minulosti jej použil Václav Klaus v roce 2005 ve vztahu k ČSSD [srov. Brunclík 2008: 292].

²¹ ČSSD ovšem zpočátku tuto alternativu, stejně jako úřednickou vládu, jednoznačně odmítala.

²² Např. Jiří Rusnok byl ministrem financí v Zemanově vládě, členem poradního prezí-

Prezidentovo „vládnutí“ prostřednictvím Rusnokovy vlády však bylo jen dočasné, přestože se později snažil co nejvíce oddálit jmenování nové vlády B. Sobotky (ČSSD). Nakonec však před nově zvolenou Poslaneckou sněmovnou kapituloval a byl přinucen koncem ledna 2014 jmenovat vládu, jak mu byla navržena, přestože se zpočátku pokoušel do jejího složení zasahovat. Stalo se tak proto, že se mu nepodařilo vybudovat si ve sněmovně politické zázemí.²³ Jím otevřeně podporovaná strana SPOZ ve volbách 2013 zcela propadla a nedostala se do sněmovny (získala 1,51 % hlasů²⁴). Následný pokus o ovládnutí ČSSD (tzv. Lánský puč²⁵), kdy prezident podporoval vnitrostranickou opozici proti předsedovi B. Sobotkovi, se rovněž nezdařil. Navíc, nová vládní koalice ČSSD, ANO a KDU-ČSL se ukázala být dostatečně pevnou. K tomu je nutné přičíst skutečnost, že se prezidentu Zemanovi propadla společenská důvěra [Kunštát 2013a], nemohl se tak dostatečně opřít o podporu veřejnosti.

Závěr

Cílem této práce bylo konceptualizovat poloprezidentský režim a analyzovat charakter českého režimu po zavedení všeobecné a přímé volby prezidenta na základě této konceptualizace. Český režim s jedinou výjimkou všeobecných a přímých prezidentských voleb nesplňuje definici poloprezidentského režimu, jak byla uvedena výše. Prezident nedržel a i nadále nedrží přímé, pozitivní ani politické výkonné pravomoci. To samozřejmě neznamená, že se prezidentovo postavení nezměnilo. Přímá a všeobecná volba prezidenta otevřela dveře k případnému posílení prezidentova politického vlivu, nikoli však k posílení jeho pravomocí, ve smyslu naší konceptualizace poloprezidentského režimu. Značným politickým, či snad dokonce morálním vlivem disponovali někteří čeští prezidenti i dříve [Kysela 2008b; Pithart 2014]. Mezi politickým vlivem a skutečnou výkonnou pravomocí je ale rozdíl. Český prezident nemůže přijímat výkonná rozhodnutí, kterým se musí někdo podvolit. Takové postavení je přičteno vládě v čele s premiérem, která je

---

dentova týmu, podporoval M. Zemana v prezidentské kampani a v roce 2010 kandidoval za SPOZ v komunálních volbách. Za další blízké příznivce lze považovat např. Marii Benešovou, Vladimíra Drymla, který sháněl deset senátorů pro prezidentskou kandidaturu M. Zemana, Miroslava Tomana, který sponzoroval kampaň M. Zemana v prezidentských volbách, aj. [blíže Deník.cz 2013b].

²³ Ani pokud by bývala Rusnokova vláda získala ve sněmovně důvěru a fungovala by pod prezidentovým poručnictvím, nestala by se ČR poloprezidentským režimem, ale spíše deformovaným parlamentním režimem, kde vládne prezident, nikoli však přímo, ale prostřednictvím jiných aktérů, a nikoli v souladu s ústavními zvyklostmi, ale jim navzdory.

²⁴ Pro výsledky voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2013 viz volební server Českého statistického úřadu (<http://www.volby.cz/pls/ps2013/ps2?xjazyk=CZ>).

²⁵ Tento pojem se velice rychle vžil pro pojmenování pokusu části ČSSD vedené hejtmanem Jihomoravského kraje M. Haškem a několika dalšími čelnými politiky strany za podpory M. Zemana o odstavení B. Sobotky z vedení strany [Lidovky 2013].

odpovědná parlamentu, nikoli prezidentovi. Prezident s vládou nesdílí výkonnou moc, není vládě nadřazen, nemůže jí předsedat. Stejně tak nemůže samostatně a z vlastní vůle rozpustit parlament²⁶ nebo jej obcházet vyhlašováním referend apod. Drtivá většina prezidentových pravomocí je omezena kontrasignací vlády, která za ně přejímá politickou odpovědnost před Poslaneckou sněmovnou.

Je možné namítnout, že prezident (Miloš Zeman) podle ústavy sice vládnout nemůže, ale reálně se o to pokoušel či pokouší, a to různými cestami. Prezident se svůj vliv pokouší uplatňovat nepřímo (např. prostřednictvím Rusnokovy vlády) či negativně, např. všemožně tlačit na jiné nebo nekonat v situacích, kdy ústava nestanoví konkrétní lhůty (např. v procesu sestavování vlády) apod. V horším případě pak jistou svévolí, pohybováním se na hraně, či snad dokonce za hranou ústavy [Wintr 2014] či ústavních zvyklostí [Kysela 2013].²⁷ To ale není případ poloprezidentského režimu, v němž prezident vládne pozitivně, tj. uplatňuje své pravomoci a uskutečňuje svůj politický program. Ústavně neodpovědný český prezident nemá možnosti, jak určovat politické směřování země.²⁸ Jeho pravomoci jsou podle ústavy spíše reprezentační, moderační a garanční. Nejedná se o provádění vlastní politiky [Wintr 2013: 62–66].²⁹

Tak tedy jediným definičním znakem poloprezidencialismu, který český režim splňuje, je způsob volby prezidenta. Tuto proměnnou, třebaže je důležitá, však nelze považovat za klíčovou či dostačující pro přejmenování (českého) režimu z parlamentního na poloprezidentský. Oproti tomu hlavní definiční znak poloprezidencialismu – prezidentovy pravomoci – naplněn není. Naše analýza uka-

---

²⁶ Prezidentova diskrece v otázce rozpouštění Poslanecké sněmovny je velice omezená (čl. 35 Ústavy ČR). Prezident sám nemůže její rozpouštění iniciovat, naopak je vázán přesně definovanými situacemi, jež jsou v praxi málo pravděpodobné. V případě tzv. samorozpuštění Poslanecké sněmovny (čl. 35, odst. 2) pak prezident o věci nerozhoduje vůbec, pouze čistě formálně vykoná příslušný akt.

²⁷ Za všechny uveďme prezidentovo nejmenování univerzitních profesorů v roce 2015 [IHNE 2015a].

²⁸ Za takovou pravomoc bychom snad mohli považovat prezidentovo výlučné jmenování členů Bankovní rady ČNB. Ovšem i to je sporné, protože Bankovní rada ČNB není ve své působnosti vázána prezidentovou vůlí. Politické směřování státu dostatečně neovlivňuje ani prezidentovy sporné kroky týkající se zahraniční politiky (kontroverzní zahraniční cesty). ČR sice kvůli M. Zemanovi jako jediná země vetovala návrh, aby se vrcholní představitelé členských států EU nezúčastnili oslav výročí 70 let od konce druhé světové války v Tichomoří [IHNE 2015b], avšak záležitosti toho druhu jsou spíše symbolické povahy. Zahraniční politiku státu uskutečňuje vláda na základě své (nedávno přijaté) oficiální koncepce.

²⁹ Obdobně podle A. Gerlocha a jeho kolegů není český prezident „... žádným šéfem exekutivy či vůdcem parlamentní většiny, ale pouze přímo voleným ústavním činitelem s velmi specifickým postavením a posláním. Jako takový má sice nepochybně různé vlastní náměty, které svým vlivem prosazuje, ale rozhodně nemůže formou ‚politického programu‘ slibovat závazně jakákoli řešení ve věcech, o nichž mu prostě nepřísluší rozhodovat“ [Gerloch, Hřebejk, Zoubek 2013: 168].

zuje, že prezident sice není pouhým obřadníkem, může uplatňovat svůj politický vliv a jeho všeobecná a přímá volba mu v tom výrazně napomáhá. Na druhou stranu český demokratický režim prezidentovi neumožňuje uplatňovat reálnou přímou, pozitivní a politickou výkonnou pravomoc, jak by tomu v poloprezidentcialismu mělo být. Veškeré dosavadní pokusy o nastolení „vládnoucího“ prezidenta byly dočasné, neúspěšné a především se nesly ve znamení obcházení či přímo nedodržování zavedených – parlamentních – pravidel hry. Zcela závěrem lze proto konstatovat, že zavedení všeobecných a přímých prezidentských voleb neposunulo český demokratický režim směrem k poloprezidentcialismu. Stejně tak vývoj po roce 2013, zejména pak „období Rusnokovy vlády“, nakonec český parlamentarismus nezrušil, „pouze“ rozšířil možnosti jeho deformace.

MILOŠ BRUNCLÍK *pracuje na Institutu politologických studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy. Věnuje se komparativní politologii se zaměřením na ústavní instituce, politické stranictví a politické systémy severovýchodních zemí.*

MICHAL KUBÁT *pracuje na Institutu mezinárodních studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy. Zabývá se komparativní politologií se zaměřením na demokratické a nedemokratické režimy a politické systémy zemí střední Evropy.*

Literatura

- Antoš, M. 2012. „Pravomoci prezidenta republiky po zavedení přímé volby.“ *Acta Universitatis Carolinae Iuridica* 4/2011: 27–41.
- Bahro, H., B. H. Bayerlein, E. Veser. 1998. „Duverger’s Concept: Semi-presidential Government Revisited.“ *European Journal of Political Research* 34 (2): 201–224, <http://dx.doi.org/10.1111/1475-6765.00405>.
- Baylis, T. 1996. „Presidents versus Prime Ministers: Shaping Executive Authority in Eastern Europe.“ *World Politics* 48 (3): 297–323, <http://dx.doi.org/10.1353/wp.1996.0007>.
- Beyme von, K. 2000. *Parliamentary Democracy: Democratization, Destabilization, Reconsolidation 1789–1999*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire and London: Palgrave Macmillan.
- Brunclík, M. 2008. „Role prezidenta při vládních krizích v České republice.“ Pp. 286–309 in M. Novák, M. Brunclík (eds.). *Postavení hlavy státu v parlamentních režimech: Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán.
- Brunclík, M. 2013. „Problem of Early Elections and Dissolution Power in the Czech Republic.“ *Communist and Post-Communist Studies* 46 (2): 217–226, <http://dx.doi.org/10.1016/j.postcomstud.2013.03.003>.
- Brunclík, M. 2014. „Mezi Berlínem a Paříží: kam kráčí politický režim ČR?“ Pp. 57–77 in M. Kubát, T. Lebeda a kol. *O komparativní politologii a současné české politice. Miroslavu Novákovi k 60. narozeninám*. Praha: Karolinum.
- Brunclík, M., M. Kubát. 2014. „Parlamentarismus nebo poloprezidentcialismus? Spor o klasifikaci středoevropských demokratických režimů.“ *Středoevropské politické studie* 16 (2–3): 118–136.

- Bureš, J., J. Charvát, P. Just, M. Štefek. 2012. *Česká demokracie po roce 1989. Institucionální základy českého politického systému*. Praha: Grada.
- Česká televize [online]. 2013. „Vládu sestaví ekonom Rusnok rozhodl Zeman.“ 25. 6. 2013 [cit. 1. 8. 2015]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/232627-vladu-sestaví-ekonom-rusnokrozhodl-zeman/>.
- Deník.cz [online]. 2013a. „Česko bude mít asi vládu úředníků, premiéra jmenuje Zeman v úterý.“ 25. 6. 2013 [cit. 28. 7. 2015]. Dostupné z: http://www.denik.cz/z_domova/zeman-potvrdil-ze-chce-urednickou-vladu-20130624.html.
- Deník.cz [online]. 2013b. „Nový kabinet: Zemanovi přátelé, nebo odborníci?“ 27. 6. 2013 [cit. 28. 7. 2015]. Dostupné z: http://www.denik.cz/z_domova/novy-kabinet-zemanovi-pratele-nebo-odbornici-20130627.html.
- Duverger, M. 1980. „A New Political System Model: Semi-presidential Government.“ *European Journal of Political Research* 8 (2): 165–187, <http://dx.doi.org/10.1111/j.1475-6765.1980.tb00569.x>.
- Dvořáková, V., J. Kunc. 2001. „Otazníky nad přímou volbou prezidenta.“ *Parlamentní zpravodaj* 7 (12): 39–40.
- Elgie, R. 1999. *Semi-presidentialism in Europe*. Oxford: Oxford University Press, <http://dx.doi.org/10.1093/0198293860.001.0001>.
- Elgie, R. 2004a. „The Politics of Semi-Presidentialism.“ Pp. 1–21 in R. Elgie (ed.). *Semi-Presidentialism in Europe*. Oxford – New York: Oxford University Press.
- Elgie, R. 2004b. „Semi-Presidentialism: Concepts, Consequences and Contesting Explanations.“ *Political Studies Review* 2 (3): 314–330, <http://dx.doi.org/10.1111/j.1478-9299.2004.00012.x>.
- Elgie, R. 2013. „Czech Republic – President Appoints Four Justices.“ *Semi-presidentialism.com* [online]. [cit. 28. 7. 2015]. Dostupné z: <http://www.semipresidentialism.com/?cat=30>.
- Elgie, R. 2015. „Three Waves of Semi-presidential Studies.“ *Democratization* 22 (4): 1–22.
- Elgie, R., S. Moestrup (eds.). 2007. *Semi-presidentialism outside Europe: A Comparative Study*. London: Routledge.
- Elgie, R., S. Moestrup (eds.). 2008. *Semi-presidentialism in Central and Eastern Europe*. Manchester: Manchester University Press.
- Elgie, R., S. Moestrup, Y.-S. Wu. 2011. *Semi-presidentialism and Democracy*. London: Palgrave Macmillan, <http://dx.doi.org/10.1057/9780230306424>.
- Fish, M. S. 2001. „The Inner Asian anomaly: Mongolia’s Democratization in Comparative Perspective.“ *Communist and Post-Communist Studies* 34 (3): 323–338, [http://dx.doi.org/10.1016/S0967-067X\(01\)00011-3](http://dx.doi.org/10.1016/S0967-067X(01)00011-3).
- Frison-Roche, F. 2008. „Semi-presidentialism in the Republic of Macedonia (former Yugoslavian Republic of Macedonia).“ Pp. 85–107 in R. Elgie, S. Moestrup (eds.). *Semi-Presidentialism in Central and Eastern Europe*. Oxford: Oxford University Press.
- Frye, T. 1997. „A Politics of Institutional Choice: Post-communist Presidencies.“ *Comparative Political Studies* 30 (5): 523–552, <http://dx.doi.org/10.1177/0010414097030005001>.
- Gallagher, M. 1999. „Republic of Ireland.“ Pp. 104–123 in R. Elgie (ed.). *Semi-Presidential in Europe*. Oxford: Oxford University Press, <http://dx.doi.org/10.1093/0198293860.003.0006>.
- Gerloch, A. 2008. „K problematice postavení prezidenta republiky v ústavním systému České republiky de constitutione lata a de constitutione ferenda.“ Pp. 35–41 in V. Šmíček (ed.). *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. Brno: MPÚ MU.
- Gerloch, A., J. Hřebejk, V. Zoubek. 2013. *Ústavní systém České republiky*. Plzeň: Aleš Čeněk.

- Hloušek, V. 2008. „Přímá volba prezidenta – český kontext.“ Pp. 263–285 in M. Novák, M. Brunclík (eds.). *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán.
- Hloušek, V. 2014. „Is the Czech Republic on Its Way to Semi-presidentialism?“ *Baltic Journal of Law and Politics* 7 (2): 95–118, <http://dx.doi.org/10.1515/bjlp-2015-0004>.
- Hloušek, V. et al. 2013. *Presidents above Parties? Presidents in Central and Eastern Europe, Their Formal Competencies and Informal Power*. Brno: Munipress.
- Holmes, S. 1993. „Superpresidentialism and Its Problems.“ *East European Constitutional Review* 2–3 (4/1): 123–126.
- Charvát, J. 2013. „Analýza procesu zavádění přímé volby prezidenta v ČR.“ *European Electoral Studies* 8 (2): 146–159.
- Charvát, J., P. Just a kol. 2014. *První přímá volba prezidenta ČR v roce 2013. Cesta k jejímu zavedení a okolnosti a politické důsledky první přímé volby*. Praha: Metropolitní univerzita Praha.
- IHNED.cz [online]. 2013. „Zeman chce jmenovat úřednickou vládu. Je to na hraně, míní ústavní právník.“ 24. 6. 2013 [cit. 28. 7. 2015]. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/c1-60124180-zeman-chce-urednickou-vladu>.
- IHNED.cz [online]. 2015a. „Zeman odmítl jmenovat tři profesory. ‚Takového prezidenta si nemůžeme vážit,‘ reagoval rektor UK.“ 5. 5. 2015 [cit. 28. 7. 2015]. Dostupné z: <http://domaci.ihned.cz/c1-63968940-zeman-odmitl-jmenovat-tri-profesory-takoveho-prezidenta-si-nemuzeme-vazit-reagoval-ректор-uk>.
- IHNED.cz [online]. 2015b. „Česko zradilo EU. Zeman i přes evropský bojkot pojedí na čínské oslavy druhé světové války.“ 4. 8. 2015 [cit. 4. 8. 2015]. Dostupné z: <http://archiv.ihned.cz/c1-64414630-cesko-zradilo-eu-zeman-i-pres-evropsky-bojkot-pojede-na-cinske-oslavy-druhe-svetove-valky>.
- Klokočka, V. 1996. *Ústavní systémy evropských států*. Praha: Linde.
- Kopeček, L. 2008. „Prezident v politickém systému Slovenska.“ Pp. 171–211 in M. Novák, M. Brunclík (eds.). *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech: Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán.
- Kopeček, L., J. Mlejnek. 2013. „Different Confessions, Same Sins? Václav Havel and Václav Klaus as Czech Presidents.“ Pp. 31–75 in V. Hloušek (ed.). *Presidents above Parties? Presidents in Central and Eastern Europe, Their Formal Competences and Informal Power*. Brno: International Institute of Political Science of Masaryk University.
- Krašovec, A., D. Lajh. 2013. „The Chameleonic Character of the Slovenian Presidents of the Republic.“ Pp. 143–165 in V. Hloušek (ed.). *Presidents above Parties? Presidents in Central and Eastern Europe, Their Formal Competences and Informal Power*. Brno: International Institute of Political Science of Masaryk University.
- Kristinsson, G. H. 1999. „Iceland.“ Pp. 86–103 in R. Elgie (ed.). *Semi-presidentialism in Europe*. Oxford: Oxford University Press, <http://dx.doi.org/10.1093/0198293860.003.0005>.
- Kubát, M. 2003a. *Postkomunismus a demokracie. Politika ve středovýchodní Evropě*. Praha: Dokořán.
- Kubát, M. 2003b. „Přímá volba prezidenta v České republice?“ Pp. 299–314 in J. Kysela (ed.). *Deset let Ústavy České republiky. Východiska, stav, perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia.
- Kubát, M. 2013a. „Jak vybírat prezidenta Czech? Diskusja o bezpořadných wyborach prezydenckich w Czechach i jej wyniki.“ *Arcana* 110: 83–100.
- Kubát, M. 2013b. *Současná česká politika. Co s neefektivním režimem?* Brno: Barrister&Principal.
- Kubát, M. 2014. „Jak definovat poloprezidentský režim?“ *Acta Universitatis Carolinae Iuridica* 1/2014: 137–152.

- Kubát, M., T. Lebeda a kol. 2014. *O komparativní politologii a současné české politice. Miroslavu Novákovi k 60. narozeninám*. Praha: Karolinum.
- Kudrna, J. 2012. „Přímá volba prezidenta – konec cesty trvající 23 let.“ *Acta Universitatis Carolinae Iuridica* 4/2011: 9–26.
- Kunštát, D. 2013a. „Důvěra ústavním institucím v prosinci 2013.“ *Centrum pro výzkum veřejného mínění* [online]. Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. [cit. 28. 7. 2015]. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7151/f3/pi131220.pdf.
- Kysela, J. 2006. „Česká republika mezi poloprezidentským a parlamentním režimem?“ *Politologická revue* 12 (1): 5–28.
- Kysela, J. 2008a. „Parlament a parlamentarismus.“ Pp. 16–49 in J. Syllová (ed.). *Parlament České republiky*. Praha: Linde.
- Kysela, J. 2008b. „Přímá volba prezidenta republiky jako symptom krize legitimacy ústavního systému?“ Pp. 42–59 in V. Šmíček (ed.). *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. Brno: MPÚ MU.
- Kysela, J. 2013. „Zeman se mýlí: ‚idiotské‘ zvyklosti potřebujeme.“ *Hospodářské noviny* 12. 7. 2013.
- Lidovky.cz*. [online]. 2013. „Lánský puč? Směs thrilleru, dramatu a frašky, píše Reuters.“ 19. 11. 2013 [cit. 28. 7. 2015]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/lansky-puc-smes-thrilleru-dramatu-a-frašky-pise-reuters-p2u-/zpravy-svet.aspx?c=A131119_103459_ln_zahranici_msl.
- Lijphart, A. 1999. *Patterns of Democracy: Government Forms and Performance in Thirty-Six Countries*. Yale University Press: New Haven – London.
- Matthes, C. Y. 2002. *Polen – vom personalisierten zum rationalisierten Parlamentarismus*. Opladen: Leske + Budrich.
- McGregor, J. 1994. „The Presidency in East Central Europe.“ *RFE/RL Research Report* 3 (2): 23–31.
- Metcalf, L. 2000. „Measuring Presidential Power.“ *Comparative Political Studies* 33 (5): 660–685, <http://dx.doi.org/10.1177/0010414000033005004>.
- Mlejnek, J. (ed.). 2011. „Potíže s prezidenty.“ Pp. 11–18 in J. Mlejnek a kol. *Postavení hlavy státu v postkomunistických zemích*. Praha: Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy.
- Musilová, M., J. Šedo. 2013. „Diskuse o zavedení přímé volby prezidenta v České republice a její schválení.“ Pp. 9–35 in J. Šedo (ed.). *České prezidentské volby v roce 2013*. Brno: CDK.
- Müller, W. 1999. „Austria.“ Pp. 22–47 in R. Elgie (ed.). *Semi-Presidentialism in Europe*. Oxford: Oxford University Press.
- Novinky.cz* [online]. 2013a. „Kancléř Mynář: Je troufalé, aby koalice znovu žádala mandát.“ 26. 6. 2013 [cit. 28. 7. 2015]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/306057-kancler-mynar-je-troufale-aby-koalice-znovu-zadala-mandat.html>.
- Novinky.cz* [online]. 2013b. „Zeman: Koalice se 101 podpisy má určitě naději na pokus o sestavení vlády.“ 11. 7. 2013 [cit. 28. 7. 2015]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/domaci/307453-zeman-koalice-se-101-podpisy-ma-urcite-nadeji-na-pokus-o-sestaveni-vlady.html>.
- Paloheimo, H. 2007. „Finland: Let the Force Be with the Leader – But Who Is the Leader.“ Pp. 246–268 in T. Poguntke, P. Webb (eds.). *The Presidentialization of Politics. A Comparative Study of Modern Democracies*. Oxford: Oxford University Press.
- Pasquino, G. 2005. „Duverger and the Study of Semi-presidentialism.“ *French Politics* 3 (3): 310–322, <http://dx.doi.org/10.1057/palgrave.fp.82000081>.
- Pehe, J. 2000. „Mýty o přímé volbě prezidenta.“ *Literární noviny* 6.

- Pehe, J. 2012. „Pro a proti přímé volby prezidenta.“ *Pehe.cz* [online]. [cit. 28. 7. 2015]. Dostupné z: <http://www.pehe.cz/Members/redaktor/pro-a-proti-prime-volby-prezidenta>.
- Perottino, M. 2008. „Prezident republiky ve Francii.“ Pp. 134–159 in M. Novák, M. Brunclík (eds.). *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech. Česká republika v komparativní perspektivě*. Praha: Dokořán.
- Pithart, P. 2014. „Úvaha o prezidentech na hradě českých králů. Dvě dispozice: k pasivitě v podhradí a k vůdčovství na Hradě.“ *Politologická revue* 20 (2): 5–18.
- Protsyk, O. 2005. „Prime Ministers' Identity in Semi-Presidential Regimes: Constitutional Norms and Cabinet Formation Outcomes.“ *European Journal of Political Research* 44 (5): 721–748, <http://dx.doi.org/10.1111/j.1475-6765.2005.00245.x>.
- Renwick, A. 2011. „Electoral Reform in Europe since 1945.“ *West European Politics* 34 (3): 456–477, <http://dx.doi.org/10.1080/01402382.2011.555975>.
- Rose, R. 2000. *International Encyclopedia of Elections*. London, Basingstoke and Oxford: Macmillan.
- Sakwa, R. 2002. *Russian Politics and Society*. London: Routledge.
- Sartori, G. 1970. „Concept Misformation in Comparative Politics.“ *American Political Science Review* 64 (4): 1033–1053, <http://dx.doi.org/10.2307/1958356>.
- Sartori, G. 1975. „The Tower of Babel.“ Pp. 7–37 in G. Sartori, F. W. Riggs, H. Teune (eds.). *Tower of Babel: On the Definition and Analysis of Concepts in the Social Sciences*. Pittsburg: International Studies Association, Occasional paper no. 6, University of Pittsburg.
- Sartori, G. 1984. „Guidelines for Concept Analysis.“ Pp. 15–85 in G. Sartori (ed.). *Social Science Concepts. A Systematical Analysis*. Beverly Hills – London – New Dehli: Sage Publications.
- Sartori, G. 1991. „Comparing and Miscomparing.“ *Journal of Theoretical Politics* 3 (3): 243–257, <http://dx.doi.org/10.1177/0951692891003003001>.
- Sartori, G. 2001. *Srovnávací ústavní inženýrství. Zkoumání struktur, podnětů a výsledků*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).
- Senát [online]. 2011. „Přímá volba prezidenta republiky: důvody, podmínky, důsledky.“ [cit. 20. 7. 2015]. Dostupné z: http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/webNahled?id_doc=59309&id_var=50260.
- Schleiter, P., E. Morgan-Jones. 2009. „Review Article: Citizens, Presidents and Assemblies: The Study of Semi-presidentialism beyond Duverger and Linz.“ *British Journal of Political Science* 39 (4): 871–892, <http://dx.doi.org/10.1017/S0007123409990159>.
- Schleiter, P., E. Morgan-Jones. 2010. „Who's in Charge? Presidents, Assemblies, and the Political Control of Semipresidential Cabinets.“ *Comparative Political Studies* 43 (11): 1415–1441, <http://dx.doi.org/10.1177/0010414010371904>.
- Shugart, M. S., J. M. Carey. 1992. *Presidents and Assemblies: Constitutional Design and Electoral Dynamics*. Cambridge: Cambridge University Press, <http://dx.doi.org/10.1017/CBO9781139173988>.
- Siaroff, A. 2003. „Comparative Presidencies: The Inadequacy of the Presidential, Semi-presidential and Parliamentary Distinction.“ *European Journal of Political Research* 42 (3): 287–312, <http://dx.doi.org/10.1111/1475-6765.00084>.
- Spáč, P. 2013. „Slovakia: In Search of Limits.“ Pp. 121–141 in V. Hloušek (ed.). *Presidents Above Parties? Presidents in Central and Eastern Europe, Their Formal Competences and Informal Power*. Brno: Munipress.
- Strøm, K., C. W. Müller, T. Bergman. 2003. *Delegation and Accountability in Parliamentary Democracies*. Oxford: Oxford University Press, <http://dx.doi.org/10.1093/019829784X.001.0001>.

- Šimíček, V, J. Kysela. 2009. „Ústavní právo.“ Pp. 297–329 in M. Bobek, P. Molek, V. Šimíček (eds.). *Komunistické právo v Československu*. Brno: Masarykova univerzita.
- Tanchev, E. 1993. „Parliamentarism Rationalized.“ *East European Constitutional Review* 2 (1): 33–35.
- Tavits, M. 2011. *Presidents with Prime Ministers. Do Direct Elections Matter?* Oxford: Oxford University Press.
- Týden.cz [online]. 2013. „Prezident Zeman: Po pravici chci 101 ověřených podpisů.“ 24. 7. 2013 [cit. 20. 7. 2015]. Dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/prezident-zeman-po-pravici-chci-101-overenych-podpisu_277481.html#Vbfac7Ptmko.
- Verney, D. V. 1959. *The Analysis of Political Systems*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Wintr, J. 2013. *Principy českého ústavního práva*. Plzeň: Aleš Čeněk.
- Wintr, J. 2014. „Balancování na hraně ústavnosti.“ *Právo* 10. 1. 2014.
- Zeman, M. 2013a. „Hovory z Lán.“ *Miloš Zeman* [online]. 23. 6. 2013 [cit. 20. 7. 2015]. Dostupné z: <http://www.zemanmilos.cz/cz/clanky/hovory-z-lan.html>.
- Zeman, M. 2013b. „Vánoční poselství prezidenta republiky Miloše Zeman.“ *Miloš Zeman* [online]. 26. 12. 2013 [cit. 20. 7. 2015]. Dostupné z: <http://www.zemanmilos.cz/cz/clanky/vanocni-poselstvi-prezidenta-republiky-milose-zemana.html>.